

Věc C-164/22

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

4. března 2022

Předkládající soud:

Audiencia Nacional (Španělsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

2. března 2022

Obžalovaný:

Juan

Předmět původního řízení

Evropský zatýkací rozkaz — Předání španělského státního příslušníka portugalským justičním orgánům za účelem výkonu trestu odnětí svobody — Odmítnutí předání — Výkon trestu ve Španělsku

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Článek 267 SFEU - Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu - Zásada *ne bis in idem* - Pojem „stejný skutek“ - Posouzení soudem - Uznávání rozsudků vynesných v jiných členských státech Unie - Celkový trest - Proporcionalita - Slučitelnost španělské právní úpravy se zásadou vzájemného uznávání a s různými právními akty Unie

Předběžné otázky

1. Jedná se v projednávané věci o situaci „*bis in idem*“ podle článku 50 Listiny a článku 54 Úmluvy k provedení Schengenské dohody, neboť se jedná o stejné skutky, a to v rámci rozsahu, který tomuto pojmu přiznává unijní judikatura, nebo má naopak toto posouzení provést předkládající soud v souladu se zásadami vyjádřenými v tomto usnesení, neboť se jedná o jeden pokračující trestný čin,

včetně nutnosti spojení trestů a stanovení hranice trestu v souladu s kritérii proporcionality?

2. Pokud se nejedná o situaci „bis in idem“, protože neexistuje úplná totožnost skutků v souladu s kritérii stanovenými v tomto usnesení:

A) Jsou omezení účinků rozsudků jiných členských států EU výslovně stanovená v čl. 14 odst. 2 Ley Orgánica 7/2014 de 12 de noviembre, sobre intercambio de información de antecedentes penales y consideración de resoluciones judiciales penales en la Unión Europea (organický zákon 7/2014 ze dne 12. listopadu 2014 o výměně informací z rejstříku trestů a posuzování trestních rozsudků v Evropské unii), kterým se provádí unijní právní úprava, s ohledem na okolnosti projednávané věci slučitelná s rámcovým rozhodnutím Rady 2008/675/SVV ze dne 24. července 2008 o zohledňování odsouzení v členských státech Evropské unie při novém trestním řízení, jakož i s článkem 45 a čl. 49 odst. 3 Listiny a zásadou vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v rámci EU?

B) Je neexistence postupu nebo mechanismu ve španělském právu, který by umožňoval uznání zahraničních evropských rozsudků, spojení a úpravu nebo omezení trestů tak, aby byla zaručena jejich přiměřenost, pokud musí být ve Španělsku vykonán zahraniční rozsudek, který se týká skutků, které jsou ve vztahu kontinuity nebo trestní souvislosti s jinými činy souzenými ve Španělsku a za které byl rovněž vydán odsuzující rozsudek, v rozporu s článkem 45 a čl. 49 odst. 3 Listiny ve spojení s čl. 4. odst. 6 rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002, a čl. 8 odst. 1 a 2 rámcového rozhodnutí Rady 2008/909/SVV ze dne 27. listopadu 2008 o uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo opatření spojená se zbavením osobní svobody, za účelem jejich výkonu v Evropské unii, a obecně zásadou vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v rámci EU?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

- Listina základních práv Evropské unie, článek 45, čl. 49 odst. 3 a článek 50.
- Úmluva k provedení Schengenské dohody
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy, čl. 3 odst. 2 a čl. 4 bod 6.
- Rámcové rozhodnutí Rady 2008/675/SVV ze dne 24. července 2008 o zohledňování odsouzení v členských státech Evropské unie při novém trestním řízení.

- Rámcové rozhodnutí 2008/909/SVV ze dne 27. listopadu 2008 o uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo opatření spojená se zbavením osobní svobody, za účelem jejich výkonu v Evropské unii, čl. 8 odst. 1 a 2 a čl. 9 odst. 1 písm. c).
- Rozsudky Soudního dvora ze dne 9. března 2006, Van Esbroeck (C-436/04, EU:C:2006:165), ze dne 28. září 2006, Gasparini a další (C-467/04, EU:C: 2006:610) a ze dne 16. listopadu 2010, Mantello (C-261/09, EU:C:2010:683).

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

- Código Penal (trestní zákoník), čl. 74 odst. 2 a článek 76.
- Ley de Enjuiciamiento Criminal (trestní řád), článek 17 a čl. 988 odst. 3.
- Ley Orgánica 7/2014, de 12 de noviembre, sobre intercambio de información de antecedentes penales y consideración de resoluciones judiciales penales en la Unión Europea (Organický zákon 7/2014 ze dne 12. listopadu 2014 o výměně informací z rejstříku trestů a posuzování trestních rozsudků v Evropské unii), čl. 14 odst. 2 písm. c).
- Ley 23/2014, de 20 de noviembre, de reconocimiento mutuo de resoluciones penales en la Unión Europea (zákon 23/2014 ze dne 20. listopadu 2014 o vzájemném uznávání trestních rozsudků v Evropské unii), článek 48, čl. 85 odst. 1 písm. c) a článek 91.

Stručné shrnutí skutkového stavu a původního řízení

- 1 Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa Juízo Central Criminal de Lisboa - Juiz 16 - (okresní soud v Lisabonu, trestní oddělení, samosoudce č. 16, Portugalsko) vydal evropský zatýkáací rozkaz (dále jen „EZR“) na španělského státního příslušníka Juana, který byl rozsudkem uvedeného soudu ze dne 20. ledna 2020 odsouzen k trestu odnětí svobody v délce šesti let a šesti měsíců za trestný čin kvalifikovaného podvodu podle čl. 217 odst. 1 a čl. 218 odst. 2 písm. a) a b) portugalského trestního zákoníku, a to za skutky spáchané v roce 2005.
- 2 Pan Juan je v současné době ve španělském vězení, kde si odpykává trest, který mu byl uložen rozsudkem prvního oddělení trestního senátu Audiencia Nacional (Vrchní soud s celostátní působností, Španělsko) (sídlo v Madridu) ze dne 13. července 2018, který byl částečně zrušen rozsudkem druhého senátu Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko) ze dne 4. března 2020 v trestním řízení známém jako případ Fórum Filatélico.

- 3 Juzgado Central de Instrucción n.º 1 de la Audiencia Nacional (Ústřední vyšetřovací soud č. 1 u Vrchního soudu s celostátní působností, Španělsko) zahájil proti panu Juanovi řízení o výkonu EZR a dne 20. prosince 2020 vydal usnesení o odmítnutí výkonu EZR s odůvodněním, že je španělským státním příslušníkem. Tento soud však rozhodl, že trest odnětí svobody v délce šesti let a šesti měsíců uložený v Portugalsku bude vykonán ve Španělsku.
- 4 Pan Juan podal proti tomuto rozhodnutí Juzgado Central de Instrucción n.º 1 de la Audiencia Nacional (Ústřední vyšetřovací soud č. 1 u Vrchního soudu s celostátní působností) opravný prostředek k trestnímu senátu Audiencia Nacional (Vrchní soud s celostátní působností).

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 5 Pan Juan tvrdí, že skutkové okolnosti rozsudku prvního oddělení trestního senátu Audiencia Nacional (Vrchní soud s celostátní působností) ze dne 13. července 2018, vydaného ve věci Fórum Filatélico, jsou totožné s těmi, za které byl souzen v Portugalsku, a z tohoto důvodu uplatňuje námitku překážky věci pravomocně rozsouzené podle čl. 48 odst. 1 písm. c) zákona 23/2014 ve spojení s čl. 3 odst. 2 rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV.
- 6 Odkazuje na bohatou judikaturu SDEU týkající se mezinárodní zásady *ne bis in idem*, zejména na rozsudek ze dne 9. března 2006, Van Esbroeck (C-436/04, EU:C:2006:165), podle něhož je třeba tuto otázku analyzovat z hlediska skutkového, nikoli z hlediska právní kvalifikace. Tvrdí, že judikatura SDEU vytvořila autonomní pojetí pojmu „stejný skutek“ v tom smyslu, že se vztahuje na „totožnost skutkové podstaty činu, chápáné jako existence souboru konkrétních skutků, které jsou vzájemně neoddělitelně spojeny“.
- 7 Ministerio Fiscal (státní zastupitelství, Španělsko) má za to, že nejsou splněny podmínky překážky věci pravomocně rozsouzené, neboť se nejedná o stejný skutek. Skutky, které se odehrály ve Španělsku, se týkají poškozených uvedených v příloze rozsudku, zatímco portugalský rozsudek se týká událostí, které se odehrály v Portugalsku a týkaly se jiných poškozených.
- 8 Státní zastupitelství cituje judikaturu, podle níž v tomto typu situace neexistuje překážka věci pravomocně rozsouzené, aniž by byla dotčena možnost následného uložení celkového trestu v souladu s článkem 76 trestního zákoníku nebo zásadou proporcionality, které stanoví jako maximální hranici doby výkonu trestu hranici, která vyplývá ze společného stíhání všech skutků.

Stručné odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 9 Předkládající soud uvádí, že skutky, na nichž je založen španělský odsuzující rozsudek, a skutky, na nichž je založen portugalský odsuzující rozsudek, odpovídají podobnému schématu jednání (pyramidový systém v oblasti filatelie),

ale že k nim došlo na různých místech. Španělský rozsudek se týká činnosti prováděné ve Španělsku, zatímco portugalský rozsudek se týká skutků, ke kterým došlo v Portugalsku. Počet poškozených se tedy v obou případech liší. V jednom případě se jednalo o klienty společnosti Fórum Filatélico S.A., která působila ve Španělsku, a v druhém případě o společnost Fórum Iniciativas de Gestão, která byla dceřinou společností této společnosti a působila v Portugalsku. Vztah mezi oběma společnostmi a podobná činnost, kterou obě vykonávají, jsou jasně vyjádřeny ve skutečnostech uvedených ve formuláři EZR zaslaném portugalským vystavujícím justičním orgánem.

- 10 Trest uložený španělským rozsudkem se zakládá na skutcích, které pan Juan vykonal z ústředí v Madridu jako hlavní vedoucí Grupo Fórum prostřednictvím společnosti Fórum Filatélico, S. A. ve Španělsku, ačkoli je odkazováno také na její dceřiné společnosti, včetně společnosti Fórum Iniciativas de Gestão. Španělský rozsudek se však ve svých skutkových okolnostech ani v právní argumentaci nezmiňuje o dotyčné portugalské společnosti jinak než útržkovitě a okrajově. Stejně tak portugalský odsuzující rozsudek pouze okrajově odkazuje na události uskutečněné mimo Portugalsko a zaměřuje se na činnost společnosti Fórum Filatélico Iniciativas de Gestão výhradně na portugalském území.
- 11 První otázkou, která vyvstává, je to, zda se v projednávané věci uplatní zásada *ne bis in idem*. Tuto otázku je třeba analyzovat spíše z hlediska skutkového než z hlediska právní kvalifikace, jinak by vzniklo tolik překážek volného pohybu občanů v schengenském prostoru, kolik existuje trestněprávních systémů ve smluvních státech. Kromě toho je třeba uvést, že právní kvalifikace skutkových okolností je v portugalském a španělském rozsudku v podstatě stejná.
- 12 Judikatura SDEU používá autonomní pojem „stejný skutek“. Tento pojem se týká totožnosti skutkové podstaty činu chápáné jako existence souboru skutků, které jsou vzájemně neoddělitelně spojeny, nezávisle na právní kvalifikaci tohoto činu nebo chráněném právním zájmu (rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 2006, Van Esbroeck, C-436/04, EU:C:2006:165). Tímto kritériem se mimo jiné zabývá i Evropský soud pro lidská práva ve svém rozsudku ve věci Zolotukhin proti Rusku ze dne 10. února 2009.
- 13 Ve srovnávacím právu se tradičně připouštějí dvě možné varianty výkladu. Na jedné straně výklad, že „skutek“ se vztahuje k historické události, která se stala, odděleně od její právní kvalifikace (naturalistická teorie - *idem factum*), použitelný např. v německém a dánském právu. Na druhou stranu výklad, že se jedná o vyjádření právního obsahu a že se nevztahuje k přirozené historické skutečnosti, ale k jejímu zařazení do některého z existujících trestných činů (normativní teorie - totožnost právní kvalifikace nebo *idem crimen*), což se zdá být platná teorie ve španělské judikatuře (například, mimo jiné, rozsudky Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) 18/2016 ze dne 26. ledna 2016 a 654/2020 ze dne 2. prosince 2020).

- 14 Jedinečnost projednávané věci spočívá v tom, že španělský rozsudek, kterým byl pan Juan odsouzen, je mnohem širší a zahrnuje mnohem více skutků než portugalský rozsudek, neboť se týká mateřské společnosti a je prvním z vyšetřovaných a souzených řízení, i když nabyl právní moci několik dní po portugalském rozsudku. Skutky jsou v právním vztahu pokračování v trestném činu podle článku 74 španělského trestního zákoníku (pokračující trestný čin). Španělský rozsudek však jen velmi částečně zohlednil některé skutky, k nimž došlo v Portugalsku prostřednictvím portugalské dceřiné společnosti Forum Iniciativas de Gestão a které se dotkly dalších poškozených, navíc se zdá, že v Portugalsku pokračovala činnost této společnosti i poté, co byla činnost společnosti Forum Filatélico ve Španělsku po zásahu v květnu 2006 ukončena.
- 15 Judikatura SDEU v rozsudku ze dne 16. listopadu 2010, Mantello (C-261/09, EU:C:2010:683), a dalších, ponechává otázku, zda skutečně existuje totožnost skutkových podstat, do značné míry na uvážení soudů členských států. V případech, jako je tento, tradiční judikatura španělského Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) stanoví, že *res iudicata* neexistuje. V souladu s výše uvedenou judikaturou španělského Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) však takové případy vyžadují pragmatický a specializovaný právní přístup, který uplatňuje kritéria pro úpravu trestu, což se někdy děje prostřednictvím následného uložení celkového trestu při uplatnění článku 76 trestního zákoníku a v jiných případech uplatněním zásady proporcionality, která stanoví jako maximální hranici doby výkonu trestu hranici, která vyplývá ze společného stíhání všech skutků v případě pokračujícího trestného činu (článek 74 trestního zákoníku).
- 16 Podle španělské judikatury se v projednávané věci nejedná o skutečnou skutkovou totožnost (*idem*), nýbrž o souběh skutků, které spadají do jediné právní kategorie pokračujícího trestného činu podle článku 74 trestního zákoníku, na který se vztahuje rovněž článek 79 portugalského trestního zákoníku, přičemž zvláštností v této věci je, že pokračující trestný čin zahrnuje všechny skutky, k nimž došlo jak ve Španělsku, tak v Portugalsku, za které by bylo třeba uložit jediný trest.
- 17 V případech, jako je tento, spočívá problém v právním posouzení, které je třeba provést, pokud skutky nejsou projednávány v jediném řízení a nepodléhají jedinému rozsudku a jedinému trestu. Španělská judikatura prosazuje potřebu zavést penologickou korekci, která povede k přiměřenosti při ukládání zákonem stanoveného trestu a zabrání tak excesům, které mohou být důsledkem uložení dvojího trestu. K dosažení přiměřenosti se indiferentně používají dva mechanismy: odečtení trestu uloženého prvním rozsudkem od trestu ve druhém rozsudku nebo zabránění tomu, aby tresty uložené v rozsudcích jako celek překročily rámec trestní sazby trestného činu.
- 18 V projednávané věci byla vedena dvě samostatná trestní stíhání, která vyústila ve dva rozsudky soudů různých členských států, týkající se dvou částí jednoho a téhož pokračujícího trestného činu, přičemž za každou z nich byl uložen odpovídající trest. Lze uvést, že ani španělské právní předpisy, ani unijní právní předpisy, ani judikatura neuvádějí v těchto případech postup, který je třeba

dodržet, nebo procesní cestu pro stanovení maximální hranice pro výkon trestu, která by měla odpovídat společnému stíhání všech skutků, které tvoří pokračující trestný čin podle článku 74 trestního zákoníku.

- 19 Článek 988 trestního řádu je jediným ustanovením, které ve španělském právu procesně upravuje spojení dvou nebo více odsuzujících rozsudků a stanoví hranici pro výkon trestu, ačkoli stanoví pouze situaci kumulace různých odsouzení týkajících se zjevně odlišných skutků, které však mohly být projednány v jednom řízení, protože spolu souvisejí, s použitím trestní hranice článku 76 trestního zákoníku. Jak však bude vysvětleno níže, čl. 14 odst. 2 písm. c) organického zákona 7/2014 ze dne 12. listopadu 2014, který provádí rámcové rozhodnutí 2008/675/SVV do španělského práva, v těchto případech výslovně vylučuje uznávání zahraničních rozsudků.
- 20 Tento případ přesně nezapadá pod článek 988 trestního řádu. Jedná se o trestné činy, které nemají absolutní skutkovou totožnost v naturalistickém smyslu, ale ani právně nejsou v situaci pouhé trestní souvislosti, ale tvoří právní celek, protože jsou ve vztahu trestní kontinuity článku 74 trestního zákoníku.
- 21 Nejschůdnější procesní cestou pro penologickou úpravu, jak ji vyžaduje judikatura, by však bylo spojení trestů uložených dvěma nebo více rozsudky, španělskými nebo zahraničními, ve vztahu ke skutkům, které mohly být předmětem jediného řízení, do jediného trestu, přičemž by se za tímto účelem analogicky použil postup stanovený v čl. 988 odst. 3 trestního řádu, avšak v tomto případě by se stanovila penologická hranice podle článku 74 trestního zákoníku a výsledný konečný trest by se přizpůsobil pravidlu proporcionality. V těchto případech navíc nelze použít postup pro penologickou úpravu stanovený v čl. 83 odst. 1 zákona 23/2014 ve spojení s čl. 8 odst. 1 rámcového rozhodnutí 2008/909/SVV, neboť se vztahuje na jiné případy a situace, které jsou zcela odlišné.
- 22 Zde je třeba zmínit kritéria pro stanovení trestu, která byla použita pro pokračující trestný čin ve španělském rozsudku ve věci Fórum Filatélico v souladu s čl. 74 odst. 2 trestního zákoníku. Podle tohoto rozsudku (1) základní trestní sazba za trestný čin podvodu v trestním zákoníku činí 1 až 6 let odnětí svobody a peněžitý trest; (2) tisíce spáchaných trestných činů podvodu je třeba považovat za jediný trestný čin podvodu s přitěžujícími okolnostmi; (3) základní trestní sazba by proto měla být zvýšena o jeden nebo dva stupně; (4) bylo považováno za vhodné zvýšit ji v tomto případě o jeden stupeň; (5) v důsledku toho se sazba změnila na 6 let a 1 den až 9 let a peněžitý trest; a (6) konkrétní trest uložený obžalovanému byl stanoven na 8 let, 7 měsíců a 17 dní odnětí svobody.
- 23 V důsledku toho by skutky, které se uskutečnily v Portugalsku, posuzované v tom smyslu, že jsou součástí téhož souboru skutků, které jsou právně spojeny vztahem trestní kontinuity se skutky, které se staly ve Španělsku, neměly významný trestní dopad, pokud by byly projednávány společně se španělskými skutky a vedly by k vydání jediného rozsudku, neboť podle kritéria přijatého v tomto španělském

rozsudku, které spočívá ve zvýšení základního trestu o jeden stupeň, by celkový trest nemohl přesáhnout devět let odnětí svobody.

- 24 V tomto bodě lze pozorovat největší nesoulad mezi španělským právem a unijním právem, a sice že jakékoli proveditelné řešení v případě dvou odsuzujících rozsudků španělského soudu a soudu jiného členského státu, které mají být spojeny, nutně vyžaduje uznání a přiznání stejné hodnoty rozsudkům soudu jiného členského státu, ať už byly vydány před španělským rozsudkem nebo po něm, jak stanoví rámcové rozhodnutí 2008/675/SVV. Je však třeba uvést, že ve španělském právním řádu neexistuje žádné pravidlo, které by umožňovalo toto uznání pro tyto případy kontinuity nebo trestní souvislosti. Navíc existuje vnitrostátní pravidlo, které to výslovně zakazuje, a to čl. 14 odst. 2 organického zákona 7/2014, který provádí výše uvedené rámcové rozhodnutí 2008/675/SVV.
- 25 Z toho vyplývá, že v důsledku přímého účinku těchto omezení není možné ani spojení, ani korelativní přizpůsobení portugalského rozsudku španělskému rozsudku, neboť ten není ve Španělsku pro tyto účely uznáván. Důsledkem toho je, že vzhledem k odmítnutí výkonu EZR z důvodu španělské státní příslušnosti vyžádané osoby, a pokud se má za to, že neexistuje situace *bis in idem*, neexistuje jiná možnost než plný výkon trestu uloženého v Portugalsku ve Španělsku, a to jeho aritmetickým přičtením k trestu uloženému ve vykonávaném španělském rozsudku, bez možnosti jakéhokoli úpravy nebo omezení trestu.
- 26 Kromě toho, že tato situace ovlivňuje povinnost přiměřenosti trestů při trestání trestných činů (čl. 49 odst. 3 Listiny), ohrožuje unijní zásady, jako je vzájemné uznávání soudních rozhodnutí a zohledňování odsouzení v členských státech Evropské unie, jak je stanoveno v rámcovém rozhodnutí 2008/675/SVV. Kromě toho má negativní dopad na řádné uplatňování ustanovení rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV ve vztahu k jeho čl. 4 odst. 6 a má vliv na volný pohyb občanů Unie (článek 45 Listiny).